

לפני שניגש לשיחה עם הרה"ג המחבר שליט"א, נטעים קטע על פרשת-השבוע. יודגש: מילות לשון הקודש, בדיוק כמו במחזרות מרגליות, כרוכות אחת בשנייה. כאשר מבוררים מילה אחת מתוך המחזרות, ניתן בהחלט להתרשם מיופיה, אך היופי שלה מתעצם כאשר היא נתונה בתוך המחזרות. הקטע הבא מתייחס למילה אחת, אך קצר המצע מלהביא את המחזרות הרחבה כולה...

מהו לשון 'אצבע'? דבר 'מעצב' פירושו שהוא עומד במצבו, אינו משתנה, הפוך ממצב של חילוק האצבעות שנעות כל אחת בנפרד. אם היו האצבעות בדקות כגוש, לא היתה ניכרת הייחודיות שלהן. דבר זה נוכח ללמוד באופן מופלא משינוי הטבע שהתחולל בימי נח שעליו נאמר: 'ויקרא את שמו נח לאמר זה ינחמנו ממצעו ומעצבו' (ה, ט).

מפרש הרא"ש (ע"ה): 'נמצא בשם ר' יהודה החסיד ז"ל, שקודם שנולד נח לא היה להם פיסוק אצבעות והיו חורשים בידיהם, ונח נולד בחילוק אצבעות, ולא היה בו כוח לחרוש בידיו, וזה שאמרו חז"ל 'מחרשות תיקן להם'. 'זה ינחמנו', לפי שנתקלה הארץ בעבור אדם הראשון, כשמת, היה נח במקום אדם והוא הפסיק הקללה'.

'עצבון' ידונו: האם הכוונה ש'כפות ידינו עצובות'...? עד כמה שזה נשמע רחוק, זה נכון, כלומר המילה 'עצובות' מדויקת גם לענין זה!

נקדים ונשאל את עצמנו, מדוע מפתיע הכיטוי ידיים 'עצובות'? משום שאנחנו משועבדים לפירוש המילה לפי שימושה הרווח, עצוב - כרגש, נפילה ב'מצב הרוח', משום כך איננו עומדים על היקף משמעות המילה עד לשורשה.

נתבונן, עד להולדת נח היו אצבעות בני אדם דבוקות זו לזו כגוש אחד, כלומות מהבטן 'האישית', היו אומר 'בעצבון'... 'בעצבון', ללא תנועות פרטיות לכל אצבע. משמעות המילה 'מעצב' בלשון ימינו היא דבר שנעשה באופן שיהיה מתאים למטרה מסוימת מאוד, להעמיד דבר שלא על מנת לשנותו. והנה, 'צבע' בא להבליט דבר פרטי, יוצא מן הכלל. לכן 'עצב' הוא היפוך של 'צבע'. העצב מורה על בלימתו של דבר בגוון וצורה מסוימת, 'זה ותו לא', להיות סגור וכפוף במכלול המעוצב. אם כן, 'עצוב' = העמדת המצב, אין לשנות.

עצבות ועיצוב

ומכאן לקשר בין 'עיצוב' לרגש ה'עצבות'. 'עצבות' פירושה הרגשה של ניתוק מהחיים. עצבות נחשבת לתכונה מגונה. הגמרא (שבת ל:; אומרת "ואין רוח הקודש שורה מתוך עצבות". ובלקוטי הלכות (ו"ד ה"ד): "התגברות הסטרא אחרא הוא על ידי עצבות". מדוע המורה כל כך העצבות עד שמניחה מקום לשליטת הטומאה? משום שאדם הנופל לעצבות אינו רואה אפשרות לשינוי במצבו, והוא כ'מעצב' וסופי, ללא תקווה. הרגשה כזו גובלת בכפירה,

שהרי כל מה שעובר על האדם הוא לטובתו. מכאן שמה שאמרו בני דורו של נח 'עצבון' ידונו' כולל את שתי המשמעויות, הרוחנית והגשמית כאחת; הדינו, זה שאצבעותיהם היו מחוברות פירוש הרב שלא יכלו לגוון את תנועות היד, 'ידיים מעוצבות'. מכיון שהקף הגשמיות מגלה את פעילות הנפש, 'עיצוב' גופני זה העציב אותם נפשית כהיותם מוגבלים, מעוצבים, כלפי האפשרות לשנות את מצבם, להפריח מהאדמה את מגוון הגידולים המעניקים חיים.

בכך מוכן היטב כיצד נאמר על השם יתברך 'ויתעצב' - 'וינחם ד' כי עשה את האדם כארץ ויתעצב אל לבו" (ו, ו). אין המדובר ח"ו בתגובת הרגש האנושית, מן המוד והתכנסות פנימית, מה שכמוכן לא שייך כלפי שמיא. אלא הכוונה שבמקום שהקב"ה 'משיך' לפתח את הבריאה ולהשפיע חסד לבני האדם, הוא החליט להחזיר את העולם לנקודת ההתחלה, למצב של דין, למצב מעוצב' ומשם להתחיל שוב עם אפשרויות מחודשות לאדם.

וכך נאמר בזהר הק' (בראשית דף נו.) 'ויתעצב אל לבו, יהב תוקפא לדינא למעבד דינא'. ביאור הסולם: "היינו שנתן חיזוק למקום הדין לעשות הדין". אכן, 'עצבות' היא

בכחית 'דין' - העמדת דבר במצבו, הגבלת תנועתו, 'עצובו'...

דף בין הגלים

אחר שהתרשמנו על קצה האצבעות - תרתי משמע - מענין זה של עומק לשון הקודש, אנו פונים לשיחה עם הרב נקר אלדר שליט"א:

■ מה גורם לתלמיד-חכם להחליט לחבר ספר דווקא על 'לשון-הקודש'?

ממש לא "החלטתי" לחבר את הספר. זו תוצאה של התרשמויות אין-ספור במשך עשרות שנים - ללא גוזמא כלל. כל אלה חברו-יחדיו עד שהפכו לספר הנוכחי.

אבל מעבר לכך יש כאן ענין הרבה יותר עמוק. עיסוק בלשון-הקודש הוא לא עיסוק ב"מקצוע" יבש, כי-אם עיסוק במשמעות החיים שלנו. ייאמר ברורות: לכל העמקה במשמעות המילה, יש השלכה מעשית על החיים!

כמי שהוטל לגלים הסוערים בים-החיים, הרי שבמהלך כל השנים הללו לא נחתי על זרי דפנה, אך לא הנחתי את קולמוסי, ולעומת כל גל וגל שעמד להטביעני הנהנתי בראשי והמשכתי לכתוב. כך שצוירי החיים והדוגמאות בספר, הם חלק מפירות אותם ניסיונות.

■ לא נבקש כאן לשמוע תיאור של כל ה'גלים' - אך פטור בלא כלום אי אפשר...

במשך השנים עברתי ניתוחים רבים, ובמרכזם שתי השתלות כליה, ודלקת ריאות שנושעת ממנה ממות לחיים כפשוטו, ברחמי שמים. זה היה בחודש סתת תשע"ו כאשר סכנת החיים גדלה שבעתיים, עד שבמשך לילות רבים חששו הרופאים שלא אקום

בבוקר רח"ל. בכ' טבת, כשאפסו הסיכויים, באה הישועה באורח פלא ממש.

ניצחתי מולקת הריאות הקשה, אבל בעקבותיה איבדתי את הכליה המושטלת והתחלתי טיפולי דיאליזה, ככול לצינורות שלוש וחצי שנים. אך מעו יצא מתוק: כשרבים ספקו כף והזילו דמעה מה יהיה ועד מתי... בליבי ידעתי וחשתי, שכאשר אסיים את כתיבת הספר - אתבשר על גאולתי הפרטית. וכך היה בחסדו יתברך. מספר ימים קודם ההשתלה השנייה סימתי את כתיבת הספר.

זאת ועוד, דווקא בתקופת הדיאליזה - בעידודו של מו"ר הגאון המובהק רבי משה שפירא זצוק"ל - התחלתי במסירת שיעורים לחברים מקשיבים בנושא לשון-הקודש.

■ חותמו של הגאון רבי משה זצוק"ל, מ'אנשי לשון-הקודש' בדור אחרון, אכן טבוע במקומות לא מעטים בספר; כיצד נוצר הקשר ביניהם?

לפני 25 שנה סיפר לי ידיד על רב המשלב בשיעוריו דיוקים בלשון-הקודש. בהודמנות הראשונה הלכתי לשמוע אותו, אך לא שיערתי שצריך להקדים כדי לתפוס מקום...

כשהגעתי, האולם באור-שמח היה מלא ועל החלונות צבאו בחורים. הצלחתי להגיע לאחת המרפסות, שגם היא הייתה דחוסה בכחורים. את פני הרב לא ראיתי, גם לא את אחריו. המילים הראשונות ששמעתי ממנו, עדיין מהדהדות באוזני כזעקה העולה השמימה: 'אותיות פורחות באויר'...

שנים רבות שמעתי ממנו שיעורים שנמסרו בערכי-שבת בשכונת בית-וגן ירושלים. ונוצר בינו קשר אמיץ וקרוב

לא נאריך כאן, אבל כבר ראינו כיצד עצם המילה מעבירה לנו מסר. וכבר קבע המקובל האלוהי רמ"ד וואלי זי"ע: 'צריך לדקדק הרבה במלות לשון-הקודש שהוא לשון החכמה, והמעמיק מגלה עמוקות ויבין את האמת, ומבקשי השם יבינו כל'.

זו אם-כן המטרה המרכזית לראות עין בעין את גודל החשיבות של לימוד משמעות מילות לשון-הקודש. זה לא נושא שולי, אלו לא 'משחקי-מילים' או 'ווארטים' - כפי שלראינו רבים וטובים נוטים לחשוב.

■ שיחה עם הרב הגאון רבי נקר אלדר שליט"א לרגל צאת לאור של יצירתו המקיפה "נוקב מרגליות" על לשון הקודש

■ לשון למודים

■ מפתח לחיים!

לשון הקודש

מפתח לחיים!

ספר "נוקב מרגליות - לשון הקודש המפתח לאמת" הוא חיבור ענק שמנתח את משמעותן העמוקה של מילות לשון הקודש. דומה שמבחינת היקפו והעמקתו הוא חיבור ראשון מסוגו בתחום.

ידועים דברי הר"ן (ריש מסכת נדרים) שלשון-הקודש אינה לשון הסכמות, אלא מהותית. כלשונית הגויים המילה שואבת את כוחה מעצם העובדה שכולם הסכימו להשתמש בה, אך אין בהכרח קשר בין המילה למהות. אבל לשון-הקודש היא שפה מהותית, כל מילה כביכול מכילה את ה"די.אן.איי." של הדבר שהיא מייצגת.

הדבר נכון גם כלפי שם הספר הנוכחי. 'נוקב מרגליות' הוא מומחה שעוסק בהכשרת אבנים טובות לתכשיטים. מלטש, מעבד, בסבלנות אין קץ. ואף כאן מדובר בליטוש ועיבוד אין-סופי של כל מילה ומילה. ואכן, רוח של אהבה לכל תג, ואות, ומילה של לשון-הקודש מרחפת על פני כל 1,100 עמודי הספר ו"מרבקה" את הקורא והלומד לשפה בה נברא העולם.

הספר נועד לקריאה רציפה, או לפי נושאים. כדי לאתר נושא מסוים ניתן להיעזר במפתחות. המפתח הראשון הוא 'מפתח-מקורות', החל מהפסוק הראשון בתורה דרך ספרות חז"ל, תורת הקבלה, ועד למקורות מאמרי הגאון המופלא רבי משה שפירא זצוק"ל. המפתח השני הוא 'מפתח ערכים' שמכיל הפניות ל-1,500 מילות לשון-הקודש שנידונו ו"נותחו" בספר. בשולי מפתח זה מופיעה רשימה של 63 מילים לועזיות שמקורן בלשון-הקודש, עם הפניות למקומות בהם הן נידונות בספר. על מנת שהספר יהי' שוה לכל נפש, מופיעה הקדמה מיוחדת המכילה את 'עקרונות לשון-הקודש'.

הספר הוא כעצם 'פאזל' ענק של חלקים רבים שמשתלבים יחדיו. והחלקים האלה הם התרשמויות אין ספור של מבע ותנועה, צליל ומילה, כפי שנקלטו בחושינו העדינים והדקים של המחבר שליט"א. בתום עשרות שנות ליקוט הם הפכו לתמונה כוללת.

לאורך כל 74 פרקי הספר ניכרת ההשקעה המיוחדת להנגיש את החומר בצורה מיטבית. השפה ברורה ונעימה והטקסט מושג את העין. כותרות משנה, כותרות צד, המחשות מרהיבות והפניות מקילים על ההתמצאות.

עקרונות לשון-הקודש

כאשר בוחר אדם להעמיק במשמעות מילות לשון-הקודש, עליו להצטייד ב"כלי עבודה" מתאימים. במבט ראשון זה מצטייד כשינון "כללי דקדוק יבשים", ולא היא. לכל אות יש "אישיות" משלה, וכאשר חוברות כמה אותיות יחדיו נוצרת "אישיות" חדשה. זהו תחום מרתק! חי! מאתגר! וגם רוב "כלי העבודה" של התיחום הם כאלה...

מטרת הספר להעמיד את הנושא כסוגיה מרכזית הנוגעת לכל אדם, וקל-והומר לבני תורה המתייגעים כל חייהם לגלות את האמת. אנחנו לא עוסקים במקצוע "דקדוק" והתחום לא מיועד רק לעוסקים בתחום הלשון. אלא לכל אדם שחפץ להעמיק ולהבין את החיים - ומי לא חפץ בחיים? לשון-הקודש היא שפה אולטימטיבית: שפה שמשמעות כל מילה בה היא אחת - אין שני צדדים. לכל העמקה במשמעות המילה, יש השלכה מעשית על החיים, על הלימוד, על החינוך, על שלום-בית, ועל מה לא? בדרך זו ניתן להגיע להבנה גם בנושאים ערטיילאיים כמו 'אמונה', 'מין' וכו'. זהו עולם מרתק ומדהים,

נציין כאן מספר עקרונות שווים לכל נפש (מתוך 'עקרונות לשון הקודש' המופיעים בהקדמה), אשר בכוחם להמחיש בפני כל אחד את העולם שאנו עוסקים בו.

הַכְּשֵׁל הַחֻוּשִׁי: טבע בני אדם להתרשם מהנתפס בחושים, תכונה זו מסיחה את הדעת ומטשטשת את האמת. כתוצאה מכך, אם ישאל אדם לגבי מהות הדבר שראה או שמע, הוא יתאר את סטגוניותו החיצונית ולא את משמעותו האמיתית.

תיגש לבחור צעיר ותשאל אותו מה משמעות המילה 'חיוג' בקשר לשיחה טלפונית? הוא יעמיס עליה משמעויות שונות ומשונות. חיוג זה יצירת-קשר, חיבור, להיצה וכדו'. הוא לא יודע שממציאי המילה התייחסו לסיבוב אחר סיבוב ב'חוגה' העגולה שהייתה קיימת במכשיר הטלפון לפני עשרות שנים...

ממילא העיקרון הראשון הוא בכינת סוד-מרע. לא לתת לַכְּשֵׁל החושי להוביל לנו את המחשבה. שתי דוגמאות נוספות: המילה 'דחליל' מעוררת בנו יחס של זלוזל וגיהוך לזכר עליבות הדמות המוצבת בשדה. אך למען האמת מקורה במילה הארמית 'דחלא' שמשמעותה 'חלחלה'! ומה עם המילה 'אנוש', אשר משמשת דגל לרבים למעלת הרגישות וההכנה? האמת שמילה זו אינה אלא שורש 'לשנאה' (ואכמ"ל)!

אבני בנין: לכל אות יש משמעות מסוימת. מילה מורכבת ממספר אותיות, היו אומר ממספר משמעויות שמעורבות יחד. ממש כשם שכל חומר מורכב ממספר יסודות כימיים, שלכל יסוד מאפיין פרטי המשפיע על הרכב החומר ומהותו. בנוסף, בכל מילה יש אות-יסוד אחת או שתי אותיות השולטות, בעוד שאר האותיות הן בכינת משרתות.

השתלשלות ההגאים: ישנן מילים קרובות רבות, שמה שמבדיל ביניהן הוא שינוי אות אחת. כגון 'עלס' 'עליץ' ו'עלז', שמשמעותן הכוללת היא השמחה. עקרון 'השתלשלות ההגאים' קובע שקיים מהלך פנימי עמוק המתגלה בשינויים שבין האותיות שהן ממוצא אחד, (כגון במקרה דגן ששלושת המילים 'עלס' 'עליץ' ו'עלז' משתנות באותיות מתוך קבוצת האותיות זסר"ק, שנהגות מהשיניים).

המחשה: אדים, מים וקרח הם חומר אחד, אך "מצב הצבירה" שלהם מייחד לכל אחד מהם מקום נפרד. האדים רפויים, הקרח קרדש והמים כמצב ביניים. ובנוגע לענייננו: 'עלס' מייצג שמחה מתונה; 'עליץ' שמחה קופצנית יותר; 'עלז' גילוי חד יותר לשמחה בתנועה ובמלל.

היפוך אותיות: סוד היפוך האותיות קיים בלשון הקודש בלבד, והוא כלי-עזר מדהים לעמוד על משמעות מילים. לדוגמא: היפוך אותיות של המילה 'חבר' היא 'חרב' כי כאשר אדם נפרד לעצמו הוא 'חָרַב' (בכחינת מאחז"ל תענית ז. מאי דתיב ירמ' ג. לו) 'חָרַב אֶל הַבָּרִים וְנִאֲלַז' חרב על שונאיהן של תלמידי חכמים שעוסקין בד כבד בתורה" - כלומר בנפרד, ללא חברותא).

בין 'בציעה' ל'חיתוך'

■ אפשר דוגמא מעשית קטנה?

אציין דוגמא מנושא שנגע לי אישית. כאשר חותכים פת בעזרת סכין הפעולה הזו נקראת 'חיתוך'. למרות זאת, הלשון בהלכה הוא 'בוצע' ולא 'חותך' - האם יש לשינוי הלשון הזה משמעות כלשהי?!

ב'מעשה רב' (אות קבג, תוספת מעשה רב' אות לא), מובא על הגר"א זי"ע "ופרס פרוסות המוציא ביד ונתן לכל אחד ואחד חלקו". ובספר 'לחם איש' (על מצוות להם משנה) מובא: "מצינו לרבים שאינן מקפידים לבצוע דווקא בסכין ובציעים אף בידם". גם בכיתנו

נוהגים כך בסעודות השבת, שראש המשפחה בוצע בידים ומחלק למסובים.

שם הפועל 'בציעה' מוסב בדרך-כלל לדבר המתנהל בצורה לא ישרה, כגון 'בצע כסף' שפירושו קלקול, 'בציעת' שורת הדין כביכול, כמו שקורה בלקיחת ממון מחוץ למה שמגיע.

ומה הקשר ל'בציעת הפת'?

בלשון הזו יש יותר מרמז למנהג הגר"א המתואר. לחלוקת הפת בידים, ולא בסכין, מתאימה יותר ההגדרה 'בציעה' שפירושה חילוק הכיכר באופן לא חלק וישר, אלא כ'פציעה' - כלשון הרד"ק (ויאל ב, ה) "לא בַּצְעוּ - כמו ולא פִּצְעוּ". עניינו הראות כיצד יש משמעות לכל מילה!

כמובן, שהשאלה נשאלת מאליה: מה הטעם במנהג הגר"א? מדוע לא לחתוך את הפת עם סכין באופן ישר ונאה?!

אפשר להציע בדרך אפשר כך: כנודע, סעודת שבת ממשיכה שפע לכל ימות השבוע. על מנת לקבל את השפע בריבוי, שלא כסדר, ולא לפי ההקצבה המגיעה בדין, "בוצעים" את הפת דייקא ופותחים את צינורות השפע 'בלי חשבון'. ולא חותכים בסכין שבו כל חלק מדוד לעצמו, 'על פי דין', והרי אין הברכה שורה על המנוי והמדוד. ואכן, גם הברכה בסכין, פורסים בשבת פרוסה גדולה יותר, כדי להרכות השפע. (אגב: נראה שמכאן התגלגל, להבדיל, לשפת-ימינו הביטוי "מכצע", כאשר הכוונה היא: שפע מודמן שאינו כסדר המחירים הקבוע...)

■ אדם שמתרגל להעמיק במשמעות כל מילה, האם זה לא הופך את הדיבור שלו ל'מהוקצע' ו'מלאכותי', ללא זרימה טבעית?

(מחייך) האם הדיבור שלי לא זורם?... "ההפסד" היחיד שעשוי להיות זה שהוא יפסיק להשתמש במילות "סלנג" זולות. כי מי שמעריך את המילה, מי שמכבד את השפה, מתקשה להשתמש במילים "חלולות" וריקות. "הפסד" נוסף יהי' שהוא ימעיט בריבוי לשון-הרע, כי כשאתה רואה בכל מילה "עולם ומלואו" קשה יותר להשתמש במילים למטרות לא חיוביות.

נקודה אחת אני כן יכול לציין. בתחילת דרכי נהגתי לתקן את הסביבה, כאשר צרמו לאוזני מילים שנאמרו בניגוד לכללי הדקדוק הבסיסי - אך גם מתכונה זו כבר ברוך-השם נגמלתי...

■ הספר מתרכז ב-1,500 מילים שזה המון, אך עדיין לא מקיף את לשון-הקודש...

בסיום הספר אני כותב "אודה ולא אבוש בצאתי מן הקודש, שאין חצי תאוותי בידי בעומדי למול המרגליות הרבות של לשוננו הקדושה, הטמונות במעמקי ים החכמה.

ואשא כפים למרומים ואתחנן שיוסיף ויתן כי הקב"ה כוח ועזו להמשיך בהינף הקולמוס להעלותם וללטשם ולכוון אל האמת."

■ אמן! והאם מאז הורדת הספר לדפוס נוספו כבר עוד חידושי-לשון במילים?

עשרות רבות!...